

Стан та перспективи формування ліберальної демократії в Україні

Питання формування державної ідеології, зокрема ідеології лібералізму, обумовлене особливостями суспільного розвитку в умовах трансформації та демократизації українського суспільства. Виникає необхідність визначення мети державного будівництва, виявлення ліберальних засад у політичній традиціях, прийнятність ліберальних цінностей в Україні та переосмислення ціннісної парадигми ліберальної демократії.

Ключові слова: лібералізм, ліберальна демократія, ідеологія, відповідальність, культура.

**«Свобода означає відповідальність,
ось чому більшість людей її бояться»**

Бернард Шоу

Аналіз політичних подій кінця ХХ – початку ХХІ ст. дозволяє стверджувати, що процеси демократизації в сучасному світі набувають небачених масштабів поширення та розгортання. Тому на сьогодні осмислення проблем демократизації та переходів – зокрема до ліберальної демократії – у сучасній політичній науці набуває особливої *актуальності*. Однак, окрім теоретизування про природу, особливості та специфіку становлення ліберальної демократії у пострадянських країнах, слід враховувати наявні в них політичні переконання, певні культурні цінності, культурологічні та політичні течії. Процеси формування ідеологій, зокрема ліберальної, у пострадянських країнах ускладнений певними політичними умовами – країни колишнього Радянського Союзу позбулися теорії та практики соціалізму-комунізму та перебувають у процесі формування нових суспільних моделей. Труднощі, які вони переживають, зумовлені змінами, привнесеними розпадом Радянського Союзу, а саме – скасуванням єдиної ідеології, проголошеної та нав'язаної урядом і Компартією, та зміною ідеологічної парадигми, яка, власне, не була завершена. Ця тема є актуальною і для України, де на зміну науковому комунізму прийшла відсутність чіткої ідеологічної, а, отже – політичної позиції. Тому *завданням* цієї статті є виявлення ліберальних засад у політичній традиціях і прийнятність ліберальних цінностей на пострадянському просторі, зокрема в Україні.

Становлення незалежної правової демократичної держави в Україні пов'язане з формуванням нових ідеологічних засад, намаганням позбутися тоталітарного минулого та розбудувати правову, демократичну державу і визначитися з єдиною інтегративною ідеологією держави. Це позначається на всіх структурних компонентах державного устрою і політичної

системи. Після розпаду Радянського Союзу і відмови від комуністичної ідеології, на заміну українському народу ніяких ідеологем не було запропоновано – духовних, ідеологічних, ціннісних тощо. Тому державна ідеологія України наразі характеризується як концептуально незавершена, із відсутністю чіткої цілісності. Тоталітарна система Радянського Союзу, з якої вийшла Україна, була спрямована на знеособлення, культивууючи колективістські цінності, тоді як ліберально-демократична спрямованість державотворення, яка притаманна насамперед країнам Заходу, націлена на формування автономної особистості.

Після розпаду Радянського Союзу Україна, опинившись на роздоріжжі між Сходом і Заходом, Європою та Азією, задекларувала спробу здійснити стрибок із соціалістичного минулого до ліберальної демократії. Конституція України 1996 року визнана як ліберально-демократична за сукупністю дефініцій стосовно прав людини, оскільки містить положення, які демонструють її ліберальну орієнтацію, але, разом з тим, вона є суперечливою за гарантіями дотримання цього, декларативністю, надлишковими посиланнями на закони. Задля втілення цих положень у політичній практиці необхідні не лише зміни в усіх сферах життя, що детерміновано минулою державною практикою, але й бажання та готовність громадян до втілення ліберальних цінностей. Необхідно зазначити, що 70 років соціалістичного та комуністичного минулого багато в чому пояснюють відсутність легітимного уряду [1, с.260-261]. Радянське минуле зумовило відчуження від держави, конфронтації та недостатню консолідацію суспільства. Відчуження та політична апатія, успадковані з минулого, є перешкодою для трансформаційних процесів в Україні. Як слушно зазначає Є.Шацкі, поняття лібералізму та ліберальної діяльності в сусідній Польщі не мали чіткого пояснення і спрощено зводилися до всього, що було «не комуністичним» або «дисидентським» [2, с.31]. Що стосується України, то попри достатньо високий рівень освіти з-поміж інших країн світу, значна частка населення не має системних, цілісних знань щодо політики лібералізму, що, безперечно, у багатьох випадках пов'язане з особливостями політичної соціалізації за часів СРСР. Наприклад, 63%, населення вважають що Україні потрібна демократія, 67% – свобода, і лише 24,8% бачать потребу України у лібералізмові, причому, практично така ж частина населення (23,9%) вважає його явищем непотрібним [3] (див. табл. 1).

Таблиця 1.
Розподіл відповідей респондентів на питання
«Як Ви вважаєте, чи потрібні зараз Україні:»

	Безумовно, так	Скоріше, так	Наскільки так, настільки й ні	Скоріше, ні	Безумовно, ні	Важко сказати
Демократія	34.9	28.2	14.5	4.7	5.3	12.2
Лібералізм	11.3	13.5	24.6	13.4	10.5	26.6
Свобода	42.6	24.4	15.0	4.8	2.3	11.0
Порядок	79.9	13.3	1.4	1.7	0.6	3.1

Соціологічні дослідження свідчать про те, що достатньо часто люди не розуміють глибинного значення терміну «лібералізм». Натомість відбувається відокремлення поняття «лібералізму» від поняття «свободи», в той час коли їх кореляція не підлягає сумніву.

Після прийняття Конституції України можна сказати про кристалізацію у свідомості українського суспільства поглядів щодо лівих (комуністичних, соціалістичних), соціал-демократичних, центристських, національно-демократичних, правих націоналістичних, а також ліберальних, екологічних, християнсько-демократичних течій. При порівнянні даних соціологічного моніторингу українського суспільства, можна дійти висновку, що конституційний етап характеризується рядом цікавих особливостей підтримки різних ідеологій з боку громадян. Наприклад, для цього етапу характерні найвищі (у порівнянні з іншими роками) показники підтримки суспільством ліберальної (2,7%), християнсько-демократичної (3,3%) течій[4,с.26]. Цей факт суперечить традиційній для українських аналітиків тезі стосовно того, що вплив комуністичної ідеології пояснюється радянською ментальністю частини населення і нівелюється протягом часу в силу демографічного зменшення прихильників комунізму. Виходячи з цих емпіричних даних, а також показників підтримки ліберальних ідеологічних течій з боку українського суспільства, мусимо погодитися з М.Михальченком, який зазначав, що «ліберальні, соціал-демократичні, християнсько-демократичні, консервативні, республіканські ідеї дуже повільно входять у духовний простір українського суспільства. Це, скоріше, «модний одяг» у мисленні невеликих груп інтелігенції, ніж сектори масової свідомості»[5,с.29]. Проте стан суспільної свідомості українців свідчить, що в країні зростає попит на лівоцентристську ідеологію – він має тенденції до посилення в усіх регіонах країни протягом останніх років. Із цього не витікає створення або реабілітація відповідного партійного бренду, який мав дуже мало спільного із реальними соціал-демократичними принципами. Йдеться скоріше, про цінності демократії, прозорості, які були б поєднані з високим рівнем економічного добробуту, підвищенням рівня життя та зменшенням соціального розшарування, корупції, криміналізації, що повинно знаходити відповідність у реальній політиці, а не в назвах партій чи популістських програмах[6,с.144].

В Україні лібералізм поки не став масовою ідеологією. Вимоги свободи особистості та підприємництва, обмеження втручання держави в бізнес, культуру і особисте життя громадян наразі мало хто розділяє. Ця думка базується на даних соціологічних опитувань і моніторингу громадської думки, які проводяться безліччю соціологічних інститутів. Насправді, дані подібних опитувань в основному співпадають: ліберальний ідеологічний напрям підтримує менше 10% населення, а ліберальні партії – менше 3% [7] (див. табл. 2).

Таблиця 2.
Ставлення українців до ліберальної ідеології, %

	Позитивно	Байдуже	Негативно	Важко відповісти
Лібералізм	6.7	44.7	24.0	24.6

Що стосується вікового розподілу стосовно ставлення до ліберальної ідеології, то слід зазначити, що молоде покоління українців (18-30 років)

більш позитивно ставиться до лібералізму, ніж старше покоління (50 років і старші) [8](див. табл. 3.).

Таблиця 3.
Динаміка ставлення до ліберальної ідеології (віковий розподіл, %)

	18-19 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 і старші
Позитивно	7.9	7.1	6.7	6.1	5.5
Байдуже	47.8	46.7	45.4	43.2	41
Негативно	22.2	25.6	24	25	24.1
Важко відповісти	22	20.5	24	25.7	29.4

Тобто, молоді люди більш здатні до сприйняття ліберальних принципів, що є однією з ознак становлення ліберальної демократії. Відмітимо і таку тенденцію: ставлення до лібералізму також залежить від культурно-географічних відмінностей. Наприклад, жителі Південної (37,4%) та Східної (26%) України більш позитивно ставляться до ліберальної ідеології, на відміну від жителів Західної (4,9) та Центральної (13,1%) України [9](див. табл. 4).

Таблиця 4.
Динаміка ставлення до ліберальної ідеології (регіональний розподіл, %)

	Захід	Центр	Південь	Схід
Позитивно	4.9	13.1	37.4	26.0
Байдуже	22.2	36.3	23.9	29.9
Негативно	62.3	41.3	27.2	27.5
Важко відповісти	10.6	9.3	11.5	16.6

Відзначимо, що ліберальна демократія є формою суспільно-політичного устрою – правовою державою на основі представницької демократії, в якій воля більшості і здатність обраних представників здійснювати владу обмежені в ім'я захисту прав меншості і свобод окремих громадян. Виходячи з цього визначення, для становлення ліберальної демократії інтереси меншості повинні враховуватись. Як засвідчують результати соціологічного дослідження, 51,6% українців вважають, що усі соціальні проблеми мають вирішуватися на користь більшості громадян, а не меншості, натомість 38,5% українців вважають, що усі соціальні проблеми мають вирішуватися з урахуванням інтересів меншості, тобто потрібно знаходити компроміс між інтересами різних суспільних груп [10](див. табл. 5.). Ці результати свідчать про наявність пострадянського ідеологічного мислення, коли все мало вирішуватися на користь більшості громадян, а не меншості. Але різниця в отриманих результатах не є дуже

значною, що свідчить про позитивні тенденції щодо сприйняття основного принципу ліберальної демократії.

Таблиця 5.
Розподіл відповідей респондентів на питання
«Яким чином мають вирішуватися соціальні проблеми:
на користь більшості громадян чи меншості?»

Усі соціальні проблеми мають вирішуватися на користь більшості громадян, а не меншості	Усі соціальні проблеми мають вирішуватися з урахуванням інтересів меншості, потрібно знаходити компроміс між інтересами різних суспільних груп	Важко відповісти
51.6	38.5	10.0

Партії в Україні, які в цьому дослідженні використано як індикатори розвитку та діяльності політичних ідеологій, заслуговують окремого аналізу. Розвиток ліберальної ідеології в сучасній Україні – зрештою, як і в Польщі, розпочався з громадського руху, а вже пізніше розвинувся у зв'язку з потребою структуруватися в політичну силу та сформувався у вигляді політичних партій. Народним рухом України, який своєю діяльністю прагнув до звільнення умів та до свободи слова, також були порушено питання ліберальної проблематики завдяки його діяльності (екологічні, мовні тощо). Навіть більше, після приходу значної частини активістів з Народного руху до парламенту України економічні питання були в центрі уваги політиків-лібералів. Але українські реформатори не поставили чіткого завдання реструктуризації та реформування економіки України. Отже, не запровадивши певних необхідних змін в економіці, Україна затримала ліберально-демократичний розвиток. Сьогодні ліберальні принципи і капіталізм – дві складові одного цілого в сучасному західноєвропейському та американському суспільствах[11,с.62].

Розмірковуючи над низькою популярністю ідей лібералізму в Україні, слід узяти до уваги і такий факт: респонденти, відповідаючи на питання про свої ідеологічні переваги, так чи інакше орієнтуються на те, що у них «на слуху», і вже з цього вибирають щось «найбільш симпатичне». Так влаштована людська психіка, що відоме і знайоме сприймається як краще. Відповідаючи на питання, респондент визначає свої ідеологічні пріоритети, виходячи не з раціональних підстав і вивірених в жарких дискусіях світоглядних позицій, а перш за все – «з реклами» (згадуючи те, «про що говорять»). Якщо прийняти це до уваги, то низьку популярність ліберального ідеологічного напрямку можна тлумачити як показник ситуації, при якій з ліберальним «брендом» жодна політична сила серйозно не працювала. Навряд чи є підстави вважати, що і Ліберальна партія України, і Християнсько-ліберальна партія України, і Ліберально-демократична партія зійшли з великої арени української політики внаслідок того, що вони вибрали свідомо програшний ідеологічний «бренд». Навпаки, вірогіднішим здається пояснення, що ці партії не проводили значимої політичної діяльності, унаслідок чого такий «бренд» як лібералізм виявився не розкритим. Наприклад, лідер Християнсько-ліберальної партії України (ХЛПУ) Леонід Черновецький на виборах 2006 року був

обраний мером Києва, а партія отримала 21 місце (12,93%) у Київській міській раді, а після повторних виборів 2008 року – 43 місця. Але те що, Л.Черновецький є лідером ХЛПУ практично не згадується у ЗМІ, завжди йде мова про БЛОК Леоніда Черновецького[12].

Багато хто з політиків вважають, що ліберальна ідеологічна програма – неефективний інструмент у передвиборчій боротьбі. Насправді, якщо серед населення ліберальний напрям майже не підтримується[7], ліберальний «бренд» практично не використовується, можна припустити, що і передвиборні програми також апелюють до цінностей неліберального стибу. Але в партіях центристського, правоцентристського і лівоцентристського спектрів використовується прихована ліберальна риторика. Прихована в тому сенсі, що в програмні положення партійної ідеології закладаються пункти, які фактично відображають ліберальний ідеологічний напрям, не ідентифікуються з ним. Для прикладу можна навести БЮТ (Блок Юлії Тимошенко), Народно-демократичну партію, Блок Литвина, Партію регіонів, Комуністичну партію та багато інших[13,с.144-154].

Правоцентристські партії посилено апелюють до ліберальних цінностей в контексті національних пріоритетів, оскільки сама по собі націоналістична ідеологія має низький рівень підтримки. Наприклад, блок «Наша Україна» в своїй програмі достатньо багато згадав про «ліберальні цінності», зокрема, з огляду лише на перерахування всієї тієї незліченної кількості ідеологій, які привнесли з собою партії, що увійшли до блоку. Лівоконсервативні сили використовують ліберальні цінності з метою пом'якшення радикального потенціалу своїх ідеологій, щоб остаточно не позбутися частини свого електорату.

Таким чином, при всій нібито непопулярності ліберальної ідеології ліберальні ідеї фактично більш-менш приховано фігурують в програмних документах переважної більшості партій.

Ще одне міркування стосовно несприятливого ставлення українців до лібералізму. Окрім рівня популярності партій, який у свою чергу впливає і на популярність відповідних ідеологій, важливу роль відіграє те, що тривалий час соціально-економічні зміни українського суспільства означувалися в ЗМІ не інакше, як «ліберальні реформи». Останнім часом ліберальна риторика в українських ЗМІ якось згасла, але стійка асоціація в суспільній свідомості лібералізму з наявними соціально-економічними процесами залишилася. Тим самим, відмовляючи в підтримці ліберальному ідеологічному напрямку, респонденти, можливо, перш за все виражали протест проти своєї матеріальної невлаштованості, проти того, що панує навколо «ліберального реформування», і, нарешті, проти соціально-економічної політики держави[14].

Існує також інший аспект актуальності лібералізму. Більшість класичних ліберальних принципів сьогодні сприймається як «загальнолюдські цінності» або «природні права людини». Серед них можна назвати такі, як ідея самоцінності індивіда і його відповідальності за свої дії; ідея приватної власності як необхідної умови індивідуальної свободи; принципи вільного ринку, вільної конкуренції та вільного підприємництва, рівності можливостей; система розділення влади, заборон і противаг; ідея правової держави з принципами рівності всіх громадян перед законом, терпимості і захисту прав меншин; гарантія основних прав і свобод особистості (совісті, слова, зборів, створення асоціацій і партій); загальне виборче право тощо. Без більшості з перерахованих цінностей важко уявити сучасну європейську цивілізацію. А те, що такі цінності і права вже не завжди ідентифікуються зі своїми ліберальними витоками, лише говорить про

всю ту значимість, яку ліберальна ідеологія має в сучасній загальнолюдській культурі. Українське суспільство ще не до кінця зуміло освоїти цей загальнолюдський пласт культури. Наприклад, це стосується поняття відповідальності – одного із засадничих концептів лібералізму.

У політичній культурі українського народу майже не закладено пріоритетності значення категорії відповідальності для державотворчих демократичних процесів. Українці завжди охоче перекладають тягар відповідальності на інших, у цьому випадку – на державу. А тим, хто при владі, це дає можливість триматися біля керма, спекулюючи на відповідних настроях. «Жодна економіка не зможе витримати такого навантаження соціальними трансфертами, які покладали на українську економіку. А населення, незадоволене ступенем відповідності рівня свого життя тому ідеалу, який у нього різними способами сформували, чомусь вважає, що держава йому винна, і чекає від неї дедалі більших і більших соціальних виплат. Провокуючи політиків цими своїми очікуваннями на обіцянки»[15].

Декларування ліберальних принципів і проголошення новоствореного державного курсу, спрямованого на їхнє застосування, не можна ототожнювати із втіленням ліберальної традиції в життя держав, що донедавна були адептами соціалізму–комунізму. Однак прагнення змін після розпаду Радянського Союзу, радикальних змін у всьому – ладі, ідеології – логічно випливали з революційних подій кінця 1980-х – початку 1990-х років у посткомуністичних країнах. Зміни ідеологій часто ототожують із процесами трансформації політичних інститутів, уряду, започаткуванням економічних реформ, але недостатньо уваги приділяють наслідкам радикальної зміни в межах розвитку громадянського суспільства та зміни у відносинах «індивід – держава» та «індивід – громада». Посткомуністичні країни, щоб довести свою європейськість і належність демократичній, а, отже – ліберальній традиції, відкинули офіційну соціалістичну теорію як таку, що суперечила основним ліберальним свободам. Беручи до уваги одну з характерних особливостей економічного лібералізму – вільний ринок – варто наголосити, що економічна реформа мала місце в Польщі, поняття ринкової економіки є не віртуальним, а реалью суспільства. Певною мірою це заслуга польських лібералів, оскільки вони не зупинилися на рівні культурної революції, а поставили чіткі економічні завдання[11,с.66].

Іншими словами, Україні потрібно усвідомити, що, обираючи шлях демократії західного зразка та способу функціонування, вона тим самим обирає капіталістичний спосіб буття, що супроводжується панівною ідеологією неолібералізму. Ф.Гайєк зазначає, що штучне нав'язування ліберальних інститутів у країнах, які не мають історичної традиції лібералізму, може не дати очікуваних позитивних результатів[16,с.55]. В Україні лібералізм наявний декларативно, бо його індикатори – партії та ліберальна економічна реформа – засвідчують його слабкість у політичній системі України. У культурному та мовному аспектах є певні прояви застосування ліберальних методів, що ставить перед Україною завдання формувати своє бачення та власний сценарій політичного та економічного розвитку.

Таким, чином, копіювання в посткомуністичних країнах законодавчої (правової) бази західних демократій саме по собі не здатне гарантувати політичну стабільність. Прикладом може бути розділення влади. Таким чином, в Україні різні гілки влади (виконавча, законодавча і судова) виявилися не розділеними, а такими, які протистоять одна одній. Так,

президент кілька разів намагався розпустити Верховну Раду, яка, у свою чергу, неодноразово намагалася оголосити імпичмент президентові. Виникла криза легітимності, коли Президент, з одного боку, а парламент – з другого, ігнорували рішення один одного[17].

Узагальнюючи сказане, можна стверджувати, що перспективи встановлення в посткомуністичних країнах стабільного і міцного ліберально-демократичного порядку (подібного до того, що існує в країнах Заходу) залежать від змін в цінностях і діях політичних суб'єктів (як на рівні лідерів і організацій, так і на рівні мас) у бік раціоналізації та лібералізації. Поки це відбувається дуже повільно. Сьогодні в українському суспільстві спостерігається сильна орієнтація на націоналістичні ідеї, значна роль харизматично-чуттєвого типу дій і, в той же час, слабка легітимність, яка в першу чергу стосується легальності демократичних законів.

Список використаних джерел

1. Wilson A. The Ukrainians: Unexpected Nation / A.Wilson. – London: Yale University Press, 2000. – 306p.
2. Szacki J. Liberalism po Komunizmu / J.Szacki. – Warszawa, 1998. – 243c.
3. Результати загальнонаціонального соціологічного опитування «Громадська думка населення України – червень 2007 року» / Фонд «Демократичні ініціативи» та «Юкрейніан соціолоджі сервіс» 19 червня – 2 липня 2007р.; [Електронний ресурс] // Сайт фонду «Демократичні ініціативи». – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/archive>.
4. Паніна Н. Українське суспільство 1994–2005: соціологічний моніторинг / Н.Паніна. – К.: ТОВ «Видавництво Софія», 2005. – 160с.
5. Михальченко М. Українська національна ідея: підказки для політичних лідерів / М.Михальченко // Політичний менеджмент. – 2007. – Спеціальний випуск. – С.24–36.
6. Біденко Ю. Ідеологічні детермінанти політичного процесу (державний та глобальний виміри): дис. кандидата політичних наук: 23.00.02 / Біденко Юлія Михайлівна. – Х., 2009. – 241с.
7. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені О.Разумкова: 19-25 червня 2008 рік // Сайт Українського центру економічних та політичних досліджень імені О.Разумкова / Архів соціологічних досліджень УЦПД. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=338
8. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені О.Разумкова: 19-25 червня 2008 рік // Сайт Українського центру економічних та політичних досліджень імені О.Разумкова / Архів соціологічних досліджень УЦПД. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=374
9. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені О.Разумкова: 19-25 червня 2008 рік // Сайт Українського центру економічних та політичних досліджень імені О.Разумкова / Архів соціологічних досліджень УЦПД. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=375
10. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені О.Разумкова: 19-25 червня 2008 рік // Сайт Українського центру економічних та політичних досліджень імені О.Разумкова / Архів соціологічних досліджень УЦПД. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=343

11. Прунак М. Виклик лібералізму: критика, але не заперечення / Марія Прунак // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – № 1. – С.59-67.
12. Итоги выборов в Киевсовет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/rus/news/news-254012.html>
13. Здорик М.В. Ліберальні ідеї в програмах українських політичних партій парламенту-2007 // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна – 2008. – Випуск 12. – №810 – С.144-154.
14. Бублик П. Перспективи лібералізму в Україні / Матеріали круглого столу Ліберально-демократичної партії України, 17.07.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ldpu.org.ua/partners/institution-of-liberalism/4289c47ab87e0/>
15. Лібанова Е. «Я не вірю в можливість відродження протестантської етики» / Елла Лібанова // Дзеркало тижня. – № 26 (754) 11-31 липня 2009.
16. Hayek F.A. The Road to Serfdom / F.A.Hayek . – London: Routledge, 1991. – 235p.
17. Качановский И.И. Будущее либеральной демократии в России. // Общественные науки и современность. – 1995. – № 2. – С. 52-56.

Головко І.В. Состояние и перспективы формирования либеральной демократии в Украине

Вопрос формирования государственной идеологии, в частности идеологии либерализма, обусловлено особенностями общественного развития в условиях трансформации и демократизации украинского общества. Возникает необходимость определения цели государственного строительства, выявления либеральных начал в политической традициях, приемлемости либеральных ценностей в Украине и переосмысления ценностной парадигмы либеральной демократии.

Ключевые слова: либерализм, либеральная демократия, идеология, ответственность, партия, культура.

Golovko, I.V. Consisting and prospects of forming of liberal democracy in Ukraine

The issue of state ideology formation, in particular the ideology of liberalism, is caused by the features of social development in the conditions of transformation and democratization of Ukrainian society. There is a necessity of determination of purpose of state building, exposures of the liberal beginnings in political traditions, acceptability of liberal values in Ukraine and reconsider of the valued paradigm of liberal democracy.

Key words: liberalism, liberal democracy, ideology, responsibility, party, culture.